

A könyvtáros igyekszik nem megsérteni a szerzői jogi szabályokat, amelyek megtilthatják dokumentumok lényeges részeinek reprodukálását vagy több másolat készítését. Iskolák, könyvtárak általában nyerhetnek felmentést, de ez sem jelentheti korlátlan számú másolat készítését.

Az igényelt szolgáltatás és a szerzői jogvédelem közötti ellentmondás feloldására több javaslat született. Az egyik lehetővé tenné a dokumentum beszerzésével együtt a másolási jog megvételét is. Egy másik javaslat központi pénzalap létesítését tervezi, amelyből általános *copyright-engedély lenne vásárolható*, minden kiadót olyan mértékben kompenzálva, amilyen mértékben kiadványai előfordulnak a másolt dokumentumok közt. Mindkét javaslat az eljárás egyszerűsítése mellett a költségeket is csökkentené, de széles körben még egyiket sem fogadták el.

4.5.3 Mikrokiadási bonyodalmak

Eltérő természetű jogi problémák merülnek fel olyan kiadóknál, amelyek szerzői jogvédelem alatt álló dokumentumokról készítenek mikrokiadványokat. Sok esetben a mikrokiadó gyűjteményt alakít ki, a gyűjteménybe felvett és mikroformában terjesztett dokumentumok egy

részét pedig copyright védi. Előfordul az is, hogy a kiadandó dokumentumok eltérő jogrendszerű országokból származnak. Ha a kiadó a gyűjteményt világszerte terjeszteni kívánja, szinte áttekinthetetlenül bonyolult eljárás szükséges minden engedély megszerzéséhez. Ez a probléma nyilvánvalóan csak nemzetközi tárgyalások és megegyezés útján oldható meg.

5. Kilátások és lehetőségek

Kétségtelen, hogy a mikrofilm további elterjesztése érdekében az érdekelt csoportoknak (könyvtáraknak, információs központoknak, kiadóknak) többet kellene érintkezniük egymással és a meglévő problémákkal foglalkozniuk. A mikroformák alkalmazása egyre nagyobb követelményeket támaszt részint a technológia fejlődésének, részint a rugalmasabb elképzeléssel bíró újabb könyvtáros-generációk jelentkezésének eredményeként.

/DAVIES, J. E.: Microforms in libraries: A description and some observations. = IATUL Proceedings. 10. köt. 1978. p. 13–31./

(Sárdy Péter)

OKTATÁS

A Német Dokumentációs Társaság Dokumentációs Oktatási Intézete

A frankfurti DGD (*Deutsche Gesellschaft für Dokumentation = Német Dokumentációs Társaság*) már régóta foglalkozik a rendszeres dokumentációs oktatással. Első tanfolyamát 1957–58-ban tartotta. Ezzel más országok (Anglia, Hollandia, Svédország, az Egyesült Államok stb.) példáját követte azzal a céllal, hogy mindenkor elegendő dokumentációs szakember álljon rendelkezésre az ipar, a kereskedelem és a kutatás egyre bővülő feladatai számára.

11 könyvtári és dokumentációs szakértő 100 órában oktatta a résztvevőket. A tanfolyam öt részből állt és havonta egyszer szerdától szombatig tartott. Így a résztvevőknek csupán viszonylag rövid ideig kellett munkahelyüktől távol maradniuk. Ez az időbeosztás mindmáig megmaradt, bár az oktatás ma 12 hétre és 480 oktatási órára növekedett.

A DGD már régóta fáradozott az oktatás intézményes formában történő megvalósításán. A legelső tervek 1963-ra nyúlnak vissza és modellként a könyvtárosi iskolák szolgáltak. Először egy önálló oktatási intézmény létrehozatalát tervezték, de végül is 1967. március 3-án a LID (*Lehrinstitut für Dokumentation = Dokumentációs*

Oktatási Intézet) a DGD keretében jött létre. Ez mind oktatási, mind anyagi vonatkozásban is a legjobb megoldást jelentette.

Időközben megalakult már a tudományos dokumentációs szakemberek egyesülete, a VDD (*Verein Deutscher Dokumentare = Német Dokumentációs Szakemberek Egyesülete*) is. A dokumentációs oktatásért felelős intézmények – a DGD, az IDW (*Institut für Dokumentationswesen = Dokumentációs Intézet*) és a VDD – remélték, hogy közös törekvésüket hamarosan államilag is elismerik. Ez a probléma azonban még ma is megoldatlan, akárcsak a LID végleges hovatartozásának, illetve önállósításának kérdése. Az állami elismerés szempontjából a fő nehézséget a meglévő szakoktatási iskolai rendelkezések és az oktatás bővítésével kapcsolatos gyakorlati problémák okozzák.

A LID személyi összetétele és pénzügyi helyzete

Az intézetnek jelenleg 8 főállású munkatársa van: 5 tanár, 2 ügyintéző és egy gépiró. A tanárok szakterületi dokumentumok katalogizálása és tartalmi feldolgozása, a dokumentáció nyelvészeti kérdései, információkeresés,

információs szolgáltatások, gépi adatfeldolgozás és dokumentáció. E kis mag mellett 1977-ben 90 mellékállású szakember oktatót speciális tantárgyakat.

Az intézet központi helyen fekvő irodaházban működik, és így könnyen megközelíthető. Kedvező, hogy egy épületben működik a *Dokumentationszentrum für Informationswissenschaften*-nel (Tájékoztatástudományi Dokumentációs Központ) is, így a tanárok és hallgatók kitűnően felhasználhatják a központ gazdag anyagát és reprográfiai részlegét, mely mind másolatok készítésére, mind a gyakorlati oktatás céljára az intézet rendelkezésére áll.

Az intézet pénzügyi fedezetét a *GID (Gesellschaft für Information und Dokumentation = Információs és Dokumentációs Társaság)* biztosítja.

A LID tanulmányi programja

Az intézet többféle tanfolyamot rendez a Német Szövetségi Köztársaság egész területén. 1976 óta továbbképzési lehetőséget is biztosít. A főállású tanárok a frankfurti könyvtáros iskolában és a marburgi levéltáros iskolában 40–40 órában információs és dokumentációs oktatást is vállaltak.

Az egyéves tanfolyam egy naptári évre egyenletesen elosztott 12 hétből áll, amelyhez 2 gyakorlati hét is kapcsolódik. A felvétel előfeltétele: egyetemi végzettség és egyéves dokumentációs munka. A tanfolyamonként átlag 17 résztvevő – kevés kivétellel – valamely tájékoztatói intézmény alkalmazottja, és a tanfolyam idejére fizetését továbbra is megkapja. A munkaadók a legtöbb esetben az utazási és egyéb költségekhez is hozzájárulnak. A résztvevők átlagos életkora 33 év. Ezért a tanfolyam mindaddig inkább továbbképzés, nem pedig kiképzés jellegű volt. Az utóbbi esztendőknél viszont növekedett azoknak a hallgatóknak a száma, akik az egyéves tanfolyamot közvetlenül főiskolai tanulmányaik elvégzése után, saját költségükön kívánják elvégezni.

A felsőfokú végzettséget nyújtó dokumentációs szakemberképzés három évig tart, ebből két év gyakorlati és egy év elméleti oktatás. A felvétel előfeltétele: érettség, ill. szakközépiskolai végzettség és egy alkalmassági vizsga letétele. A jelentkezők száma majdnem tízszerese a felvehetőeknek. A gyakorlati oktatás különféle dokumentációs intézményekben történik. A tanfolyam elvégzése igen jó elhelyezkedési lehetőségeket biztosít.

Dokumentációs segéderőket 2 éves tanfolyam keretében képeznek. A felvétel előfeltétele: érettségi bizonyítvány. A jelentkezők közül évente átlagosan 12–15 főt az oktatást végző dokumentációs intézmények válogatnak ki. Általában havi 600 DM ösztöndíjat kapnak.

Az évente 7–8-féle továbbképzési lehetőség megteremtésével az intézet azoknak a dokumentációs szak-

embereknek nyújt segítséget, akik

valamely speciális téma vagy új fejlődési eredmény iránt érdeklődnek,

hosszú idő óta dolgoznak dokumentációs munkakörben, de eddig nem volt lehetőségük elméleti képzésükre, új feladataik kapcsán információs és dokumentációs problémák megoldásához igényelnek ismereteket.

/ANDERS, A.: Das Lehrinstitut für Dokumentation in der Deutschen Gesellschaft für Dokumentation (DGD) Frankfurt/M. = DFW Dokumentation Information. Sonderheft zum Deutschen Dokumentertag. 26. köt. 1978. p. 15–16./

(Csengődy László)

Prágai koncepció a tájékoztató- és könyvtárosképzés korszerűsítésére

A prágai Károly Egyetem Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatási Tanszéke 1976 elején fejezte be azt az állami tudományos kutatási tervfeladatot, amely a tájékoztatói szakember- és könyvtárosképzés korszerűsítését volt hivatott megalapozni. A kutatásnak konkrétan a következő kérdésre kellett válaszolnia: milyen elvi alapvetéssel, milyen módszerek alkalmazásával és milyen tudásanyag közvetítésével lehet olyan tájékoztatói szakembereket és könyvtárosokat kiképezni, akik a szocializmus építése iránti elkötelezettséggel a lehető legnagyobb mértékben alkalmasak a tájékoztatás és a könyvtárak iránti társadalmi igények kielégítésére?

Az alkalmazási szükségletekből kiindulva, a kutatás azt állapította meg, hogy a tájékoztatói intézményeknek és a könyvtáraknak háromféle felsőfokú szakemberre van szükségük.

Az első típus az egyetemesen profilozott szakember. Erre a tájékoztatói intézményekben, a különféle típusú könyvtárakban és bibliográfiai munkahelyen egyaránt szükség van. Az ilyen szakember – megbízható idegen nyelvi ismeretekkel felvértezve – elsősorban arra hivatott, hogy feldolgozó munkát, rendszerfejlesztést, módszertani tennivalókat, állományszervezést végezzen, illetve, hogy – a későbbiekben – irányítási feladatokat lásson el. Kiképzése egyszakos informatikai képzés keretében valósítható meg.

A második típus az integráló szakember, akinek az a feladata, hogy a tájékoztatói és a könyvtári munkában ügyeljen az ágazatközi kapcsolatokra, a szélesebb integrációs összefüggések figyelembevételére. Ez a képzés – az informatikai mellett – vagyis átfogó műszaki, egészségügyi, mezőgazdasági, társadalomtudományi és természettudományi ismeretek elsajátítását követeli meg